

کام تلخ مردم عراق با بحران سیاسی

کشور موزاییکی

کشور عراق فعلی کشوری است که پس از فروپاشی امپراتوری عثمانی در جنگ جهانی اول به نقشه جهان پای گذاشت. بریتانیا و فرانسه هنوز به پیروزی نرسیده با قرار و مدارهای پنهان ولایت‌های عثمانی را در منطقه خاور میانه بین خود تقسیم کردند. بریتانیا در طی جنگ به بهانه حفاظت از پالایشگاه آبادان و منابع نفت شرکت نفت ایران-انگلیس در عراق نیرو پیاده کرد و تا انتهای جنگ تقریباً تمامی آنچه که امروز به عنوان عراق می‌شناسیم را اشغال کرد. کشور عراق از اتحاد سه ولایت موصل، بصره و بغداد ساخته شد. حکومت آن به ملک فیصل سپرده شد و کنفرانس صلح پاریس یک سال پس از پایان جنگ قیمومیت عراق را رسماً به بریتانیا واگذار کرد.

ولایت‌های عثمانی که عراق امروزی را تشکیل دادند از ۳ بافت قومی-دینی عمده تشکیل شده‌اند. موصل (کردستان عراق) جمعیتی کردنشین داشت که طبق آمارهای ملی گرای خود از همان روزهای اول به مخالفت با دولت مرکزی پرداختند. ولایت بصره (قسمت جنوب عراق) شیعه‌نشین بود و بیشترین جمعیت عراق را در خود جای داده بود. ولایت بغداد هم نواحی سنی‌نشین مرکزی عراق را تشکیل می‌داد. از گذشته‌های دور رقابت‌های قومی و قبیله‌ای بین مردم این سه ولایت وجود داشت و اکنون نیز ساختار سیاسی عراق از تقدم منافع قومی، فرقه‌ای و عشیره‌ای بر منافع ملی رنج می‌برد.

تسلط سیاسی اهل سنت

از دوران تسلط عثمانی تا زمان سقوط صدام، این کشور همواره توسط نخبگان اهل سنت اداره شده است. دوران عثمانی دوران رقابت‌ها و جنگ‌های مذهبی بین دولت سنی‌مذهب عثمانی و شیعی‌مذهب صفوی بود. به دلیل بدبینی دولت عثمانی به اهل تشیع این امپراطوری ترجیح می‌داد که اداره استانی‌های شرقی خود را به اهل سنت واگذار کند.

با استقلال عراق فیصل، که خود سنی‌مذهب بود، به راه ورش سلاطین عثمانی ادامه داد. قبضه کردن قدرت توسط اهل سنت عملاً اکثریت شیعه را به حاشیه راند و آنها را به صورت اکثریتی همیشه معترض در آورد. با کودتای حزب بعث تمرکز قدرت در دست اقلیت سنی‌مذهب بیشتر شد و آنها هویت و منافع سیاسی-اقتصادی خود را بر کردها و شیعیان تحمیل کردند. آنها خود را همواره ناجی یکپارچگی سیاسی عراق و صاحب اصلی این کشور دانسته‌اند.

کردهای عراق، که در پی آزادی از سلطه دولت مرکزی بودند، بارها و بارها شورش کردند و شورشهای آنان با مشت آهنین بغداد پاسخ داده شد. با آغاز جنگ

ایران و عراق بعضی از گروه‌های کرد برای مقابله با نظام بعثی به همکاری با ایران روی آوردند. از طرف دیگر با آغاز جنگ ایران و عراق فشار بر روی شیعیان بیشتر شد تا آنجا که بسیاری از شیعیان این کشور به ایران و عده دیگری به کشورهای دیگر پناهنده شدند.

فشار رژیم بعث چنان شیعیان واکرا در رادر منگنه گذاشته بود که با برداشته شدن این فشارها در جنگ اول خلیج فارس (۱۹۹۱) این مناطق بلافاصله بر علیه سلطه بغداد به پای خاستند. کردها توانستند به یک خودمختاری غیر رسمی دست پیدا کنند اما شیعیان عراق بار دیگر به دست ارتش صدام به خاک و خون کشیده شدند.

فروپاشی نظام بعثی

با حمله نظامی آمریکا و سقوط نظام بعثی عراق در سال ۲۰۰۳ به تسلط چند صد ساله اقلیت مذهبی بر ارکان سیاسی عراق پایان داده شد. خلا سیاسی ناشی از سقوط صدام سبب شد تا آتش اختلافات قومی-قبیله‌ای بار دیگر شعله ور شود.

هر یک از سه گروه قومی-مذهبی بزرگ عراق برای این کشور راهکاری جداگانه پیشنهاد می‌کرد که با مخالفت گروه‌های دیگر مواجه می‌شد. شیعیان خواهان عراقی با دولت مرکزی قدرتمند که شیعیان، اکثریت جمعیت، ساکنان امور را در دست داشته باشند بودند. سیاسیون سنی همواره در صدد احیای روزهای خوش تسلط بر عراق بودند و کردها یک عراق فدرال یادر صورت امکان جدا شدن از عراق را جستجو می‌کردند. گروه‌های سیاسی اهل تسنن شرکت در دولت تازه تأسیس عراق را رد کرده و به عنوان اعتراض در انتخابات سال ۲۰۰۵ و همچنین فرآیند قانون اساسی شرکت نکردند. آنها ادعا می‌کنند که احزاب شیعه این کشور قصد دارند با استفاده از اکثریت جمعیتی خود نظرات خود را بر دیگر اقوام ساکن عراق تحمیل کنند. از طرف دیگر، آنها خودمختاری کردستان را نیز بر نمی‌تابند و می‌گویند که خودمختاری کردها تمامیت ارضی عراق را با خطر مواجه ساخته است.

با اینکه پس از سقوط صدام تا به امروز اکثریت پارلمانی به احزاب شیعه تعلق داشته است برای کاهش تنشها دولت عراق از سال ۲۰۰۵ به صورت توافقی اداره شده و به جای اینکه اکثریت شیعه یک دولت شیعی را بر سر کار بیاورند تصمیم گرفته شده که هر قوم و گروه مذهبی در تصمیم‌گیری‌های سیاسی این کشور سهمی داشته باشد. بر مبنای این توافقها جلال طالبانی رهبر اتحادیه میهنی کردستان عراق، از سال ۲۰۰۶ به مقام تشریفاتی ریاست جمهوری عراق رسید. طالبانی نیز نوری المالکی شیعه را مأمور تشکیل کابینه دولت مرکزی کرد. مالکی متعلق به گروه شیعی ائتلاف دولت

قانون است که در انتخابات پارلمانی ۲۰۰۵ بیشترین رأی را به دست آورد.

اما در انتخابات سال ۲۰۱۰ گروه‌های سیاسی سنی دوباره به عرصه سیاسی کشور بازگشتند و با بعضی از شیعیان سکولار به رهبری ایاد علاوی، نخست‌وزیر پیشین عراق، تحت عنوان ائتلاف میهنی عراق متحد شدند تا خود را نماد عراق متحد معرفی کنند. این اتحاد جدید بر بازگرداندن حاکمیت و استقلال عراق تأکید داشت و شعار عراق متحد عربی را سر داد. آنها گروه‌های شیعی دوست ایران را متهم کردند که در صدد هستند امپراتوری شیعه‌ای را به رهبری ایران برپا کنند و کردها را نیز متهم می‌کردند که در جهت تقسیم عراق گام بر می‌دارند. در این انتخابات ائتلاف ایاد علاوی بیشترین کرسی‌های پارلمان را به دست آورد و ائتلاف دولت قانون مالکی در جایگاه دوم قرار گرفت.

نتیجه انتخابات و کشمکش گروه‌های سیاسی نزدیک به نه ماه اجازه نداد که حکومت جدید زمام امور را در دست بگیرد و هیچ‌کدام از طرفین آماده نبودند که از منافع خود، که ارتباط مستقیمی با بر خوردهای مذهبی-قومی داشت، عقب‌نشینی کنند. در انتها قرار شد که با زهم جناح‌های سیاسی عراق بر اساس موفقیت خود در انتخابات سراسری سهمی از کابینه عراق را به دست آورند. هیچ‌کدام از احزاب و جناح‌های سیاسی نتوانسته بودند اکثریت مطلق پارلمان را کسب کنند و نوری المالکی ناچار شد با چانه زنی و تقسیم وزارتخانه‌ها دولت ائتلافی خود را تشکیل دهد.

خروج آمریکا؛ آغاز بحران

با اعلام خروج نیروهای نظامی آمریکا از عراق باردیگر زخم‌های کهنه در این کشور سرباز کردند. او با اعلام کرده بود که تمام نیروهای نظامی خود را تا انتهای سال ۲۰۱۱ میلادی از عراق خارج خواهد کرد. اما هم‌زمان با خروج نیروهای اشغالگر از عراق نوری المالکی، طارق الهاشمی معاون ریاست جمهوری را به همدستی با توطئه‌های تروریستی و بمبگذاری‌های خیابانی متهم کرد. طارق الهاشمی از سیاستمداران برجسته ائتلاف میهنی عراق به رهبری ایاد علاوی می‌باشد. نوری المالکی می‌گوید اعتراضات محافظان طارق الهاشمی را در اختیار دارد که گفته‌اند به دستور شخص هاشمی به انجام عملیات تروریستی مبادرت می‌کرده‌اند.

ظاهرانوری المالکی قصد داشت با کلید زدن این پروژه نشان دهد که دولت متبوعش برای تأمین امنیت عراق پس از خروج نیروهای اشغالگر هیچ مشکلی ندارد و می‌تواند هر گونه تهدید امنیتی را تحت کنترل داشته باشد.

پس از بیانیه دولت مالکی، خروج هاشمی از کشور ممنوع و حکم جلب وی از سوی دستگاه قضایی دولت مرکزی صادر شد. با پخش شدن خبر دستگیری هاشمی، وی به کردستان عراق فرار کرد و خود را در پناه حکومت خودگردان کردستان قرار داد.

از سوی دیگر صالح مطلق، معاون سنی‌مذهب نوری المالکی، نیز با دستور او از کار برکنار شده است. به همین